

Findhorn je učni poligon

ZA VSAKEGA IZ ENSVET SVETOVALNE MREŽE

■ Bojan ŽNIDARŠIČ¹, univ. dipl. inž. krajin. arh., energetska svetovalec

Findhorn je potrebno doživeti. Noben opis ali foto reportaža ne moreta približati živega stika z ljudmi, ki v njem živijo, delajo in ustvarjajo. To sva septembra 2012 na svoji koži občutila tudi dva energetska svetovalca ENSVET, člana skupine desetih 10 slovenskih „energetikov“. Dan in pol dolg obisk nam je pustil globok vtis. Predvsem je bilo močno spoznanje, da je energija le sestavni del celotnega življenja, ki ga moramo razumeti v kontekstu trajnostnega razvoja.

Slika 1
Panoramski pogled na
vzhodni del Findhorna z
novimi niskoenergijskimi
hišami

Enotedensko mednarodno izmenjavo sta organizirali Vitra Cerknica in ARCH Comrie, glavni denarja je zagotovil EU program Leonardo da Vinci, ki ga v Sloveniji vodi nacionalna agencija CMEPIUS. V duhu „ena slika pove več, kot 1000 besed“ je zasnovan tudi ta sprehod skozi Findhorn. Več fotografij in manj teksta. Tako si bo vsakdo ustvaril svojo podobo o naselju, ki je v vseh pogledih popolnoma drugačno.

Eko naselje Findhorn

Pred 50 leti je začelo nastajati naselje na osnovah flower power gibanja, danes ga označujemo kot eko naselje (slika 2). S preišljeno rastjo so ustvarili svetovno znano blagovno znamko (<http://www.ecovillagefindhorn.com>). Ne brez razloga, saj ekologijo živijo. Kot nekakšen živ laboratorij uvajajo nove tehnologije in nove pristope bivanjske kulture, kar jim omogoča škotska odprtost, inovativnost in predvsem tolerantnost. Med obiskom smo videli kaj v resnici pomeni sožitje bivanja v drugačnosti. Naselje s 400 prebivalci je

prav tako vzor sožitja različnih stavb. Od najmodernejših niskoenergijskih do lesenih, slamnatih, recikliranih iz dog starih sodov za viski (slika 3) ali avtomobilskih prikolic. Teh je – starih in sodobnih – še danes kar nekaj. Strehe so pisane po obliki in materialu. Nekaj je lesenih in zelenih, večina pa je iz nove ali ponovno uporabljene (re use) pločevine. Hipijevski duh – če lahko tako imenujemo organsko oblikovanje – zasledimo tudi v tlaku javne površine, kjer se padlo listje popolnoma zlije z oblikami in barvami tlaka (slika 4).

Majhno je lepo

Kakšno je življenje v majhni skupnosti, kjer vsak pozna vsakogar »do obisti«? Kako prenašajo 14.000 zvedavih obiskovalcev na leto? Kako se v življenje skupnosti vklopijo »študentje«, ki pridejo v Findhorn na 1 do 4 tedensko izkustveno učenje in hočejo od blizu in do podrobnosti okusiti delovanje ta socialne skupnosti? Taka vprašanja smo večkrat zastavili »navadnim« prebivalcem (nekateri hiše so nam lastniki pokazali tudi znotraj),

¹ ENSVET

vodički (slika 5) in arhitektu (slika 6). Odgovori so bili pravzaprav pričakovani. V veselje jim je, da lahko izkušnje delovanja na tak neposreden način posredujejo v svet. Izpostavili so tudi dobiček, ki ga dobijo od obiskovalcev, saj prinašajo znanja, kulturo, poglede, izkušnje iz drugih delov sveta. Ob šali: »Tako varčujemo s stroški potovanja po drugih deželah« se je pokazala tudi poslovna plat, saj obiskovalci in študentje prinašajo v skupnost pretežni del letnega zaslužka.

Se da trajnosti razvoj prodajati?

V Findhornu zagotovo, saj je zanimiv prav zaradi sočasnega razvoja vseh treh stebrov trajnostnega razvoja. Že umestitev v prostor je bila premišljena. Naselje je zasnovano na južni strani gozdnatega pobočja (slika 1), drevice so ohranili tudi kot zaščito pred vetrom, ki zna biti tukaj močan, dolgotrajen in neprijeten. Okoljsko so ustvarjalci trendov. K slavi je pripomogla tudi znamenita rastlinska čistilna naprava »Living machine«, predstavljena v prejšnji številki EGES 5/2012. Ogljični odtis Findhorna je pol manjši od Britanskega. Socialno so zelo povezani predvsem na duhovni ravni, saj je »ekologija« duha, strpnosti in dopuščanje drugačnosti pomembna vez članov skupnosti. Veliko delajo prostovoljno, kot recimo „hišni“ arhitekt Graham Meltzer. Čez dan nas je strokovno vodil po naselju, zvečer pa kot prostovoljec delal v kuhinji. Neverjetno za naše – pa še marsikatero - razmere. Medsebojna pomoč in prostovoljstvo je tudi osnova ekonomije Findhorna, ki posluje kot podjetje, registrirani so kot fundacija. Marsikdo iz slovenske skupine bi z veseljem živel v tako urejeni skupnosti.

Stavbe Findhorna

Identiteto naselja opredelijo stavbe in ulice, odprte in zelene površine, javni in zasebni objekti,

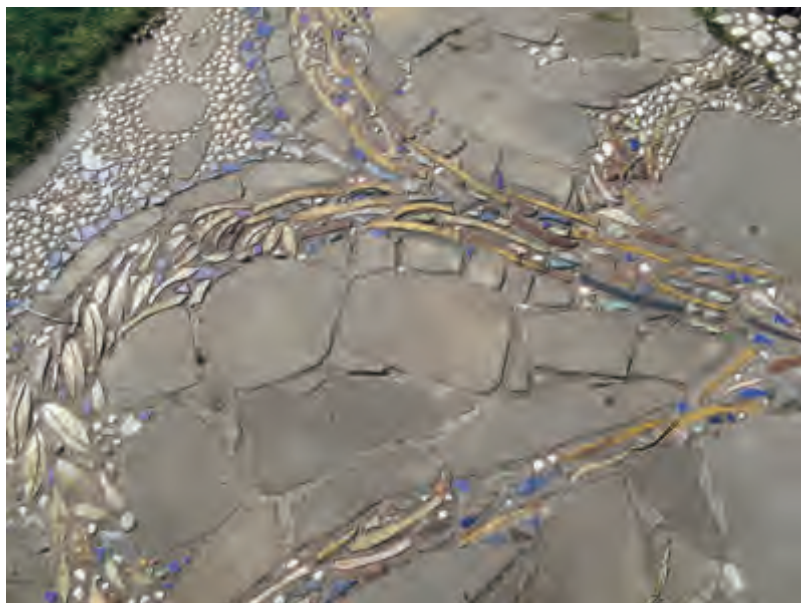

Slika 2
Situacijski
načrt
Findhorna
z opisom
ključnih točk
v naselju

Slika 3
Lastnik krpa
streho na
Barrel House,
ki je prva
"grajena" hiša
Findhorna

Slika 4
Mozaično
oblikovana
zunanja
tlakovana
površina
pred vaškim
centrom

Slika 5
Vodička Lianne Milligan podaja navodila skupini pred leseno stavbo z zeleno streho in sprejemniki sončne energije

komunalna infrastruktura in oprema naselja, mesta srečevanja,... Skratka. Množica živih, neživih in ustvarjenih elementov, ki se zlijejo v nekaj, kar imenujemo espri. To je duh, ki na obiskovalce deluje predvsem na nezavedni ravni. Nekje se počutimo dobro, vse „klapa“, ne znamo pa racionalno razložiti zakaj je tako. Unikatne stavbe ustvarjajo še bolj unikatne poglede in prizorišča. Če kje, potem se v Findhornu gotovo ne ponavlja. Ulica in stavbe so v dinamičnem ravnovesju. Individualnost se izpostavlja z oblikovanjem in barvami. Prehodi med stavbami so mehki, hoja med njimi je prijetna in nikakor dogočasna (slika 7). Popolnoma drugače, kot pri uniformirani gradbeni črti, ki je alfa in omega slovenskega urbanizma. Da ne govorimo o OPN (Občinski prostorski načrt), pri katerem je skrajni domet določitev smeri slemena, naklon strehe ter barva strešnikov. Doživljanje prostora med sprehodom

Slika 6
Dinamični strokovni vodič skupine je bil arhitekt Graham Meltzer

Slika 7
Sožitje ulice, stavb in zelenja

je popolnoma drugačno od pogleda z višine, kjer se strehe in zelenje zlijejo v kompaktno ploskev (slika 8).

Les in zelenje

Očitno tudi v gradbeništvu velja dejstvo, da se zna neko dobrino ceniti šele ob pomanjkanju ali težki dostopnosti. V Findhornu je glavni gradbeni material les, čeprav ima Škotska le okrog 17 % površine pod gozdom, Slovenija pa okrog 60 %. Pri nas se sicer s pojavom pasivne hiše hitro dviguje delež lesenih hiš, tudi po zaslugi kvalitetnih izdelkov večine naših podjetij. V Findhornu je bil les osnova prve grajene stavbe (slika 2). Marsikdo bo pomislil, da je pregovorna Škotska varčnost razlog za uporabo dog velikih hrastovih sodov. A razlogi so drugje. Ob krizi industrije viskija je bilo veliko starih sodov namenjenih uničenju in zato poceni. Doge so ohranile vonj po viskiju še desetletja (zamislimo si dodano vrednost bivanja), gradnja stavb s tehnologijo sodarstva pa je ohranila znanje obrtnikov. Tradicija gradnje lesenih stavb se v Findhornu nadaljuje (slika 9), saj je osrednji duhovni center (pogojno rečeno kulturni dom) ves iz lesa. Taka je – zunaj in znotraj – tudi stavba, v kateri je vaško središče s skupno kuhinjo. Želja po individualnosti in razpoznavnosti je škotska tradicija. Mogoče izvira iz klanov, ki so svojo identiteto izkazovali tudi z vzorci tartana. Na stavbah so sicer uradne številke in imena ulic, a v praksi so ohranili imena stavb kot poštni naslov. Podobno poimenovanje imamo tudi v Sloveniji s hišnimi imeni, le da niso uradna. Tudi za Findhorn samosvoja je hiša na sliki 10. Večina hiš ima zimski vrt, s katerim varčni Škoti brezplačno koristijo energijo sonca. Pri novih je skoraj obvezen, dodajajo se tudi starejšim hišam (slika 11). Ob tem jih ne moti, da je le dva metra oddaljen od ceste.

Slika 9
Pri oblikovanju
lesenih hiš
je domišljija
izdelovalca edina
omejitev

Slika 8
Kritina iz pločvine
na lesenih hišah

Slika 10
Lesena hiša s polkrožno
ekstenzivno zeleno streho

Slika 11
Zimski vrt je
samoumeven,
kot okno, streha,
vrata...